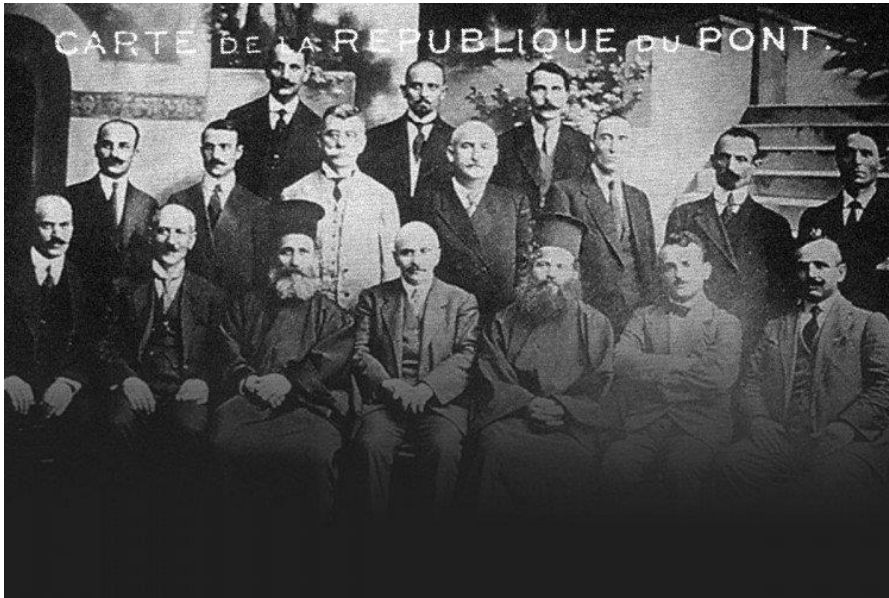

Το Ποντιακό ζήτημα - Η επίδραση του Τανζιμάτ.

Γράφει ο Ελευθέριος Παπακώστας, Ιστορικός – Συγγραφέας.

Σε απόλυτη συνάρτηση με την οικονομική αυτή ισχύ που γνώριζε υφέσεις και εξάρσεις σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της περιοχής έπαιξε από το 1856 η δημοσίευση του Χάτ-ι Χουμαγιούν (Αυτοκρατορικό διάταγμα) το Τανζιμάτ, με το οποίο γίνονταν μια ευρύτατη σειρά μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς της κρατικής οργάνωσης. Με τον νόμο αυτό επανέρχονταν σε ισχύ ο νόμος του 1839, γνωστός με το όνομα Χατ-ι Χουμαγιούν του Γκιούλ Χανέ, που εξασφάλιζε, έστω και μετά από δυτικές πιέσεις, ισότητα ανάμεσα στις θρησκευτικές ομάδες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και παρείχε τη δυνατότητα σε ξένους επενδυτές να επενδύσουν μεγάλα κεφάλαια στο Οθωμανικό κράτος, με απόλυτη εξασφάλιση της οικονομικής τους δραστηριότητας, αλλά και των κερδών τους.

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, που είχαν όχι μόνο έναν ευρύτατο οικονομικό, αλλά και κοινωνικό χαρακτήρα, βελτίωσαν τη θέση των μειονοτικών πληθυσμών, ενίσχυσαν την οικονομική θέση των χριστιανών του Πόντου και συνετέλεσαν ώστε να δημιουργηθούν μεγάλες επιχειρήσεις που επικοινωνούσαν τόσο με τις απέναντι ακτές της Μαύρης θάλασσας, Βλαχία, Μολδαβία, Ρωσία, Ουκρανία, Κριμαία, Γεωργία, όσο και με το εσωτερικό της υπόλοιπης Τουρκίας, αλλά και κέντρα της Ευρώπης και της Αμερικής, όπως το Αμβούργο, η Τεργέστη, η Μασσαλία και η Νέα Υόρκη.

Αυτή η εξέλιξη επέφερε κοινωνική και πολιτική βελτίωση της θέσης των χριστιανών του Πόντου με αποτέλεσμα να σημειωθεί και πολύ μεγάλη αύξηση του πληθυσμού, που έφθασε, σύμφωνα με την στατιστική του Πανάρετου, στις αρχές του 1913 τις 697.000 κατοίκους, οι οποίοι μοιράζονταν σε έξι μητροπόλεις.

Στο ίδιο διάστημα σύμφωνα με την μαρτυρία του Γ. Λαμψίδα στην περιοχή του Πόντου λειτουργούσαν 1890 εκκλησίες, 22 μοναστήρια, 1647 παρεκκλήσια και 1401 σχολεία με 85.890 μαθητές όλων των βαθμίδων, καθώς και ελληνικό τυπογραφείο, που συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη εθνικής συνείδησης σε όλους τους Έλληνες κατοίκους του Πόντου.

Όστόσο το πιο μεγάλο πνευματικό κέντρο του ποντιακού ελληνισμού υπήρξε το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, το οποίο είχε δημιουργήσει ο μεγάλος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμινήτης και παρέμεινε σε λειτουργία μέχρι το 1922.

Η αρχή του τέλους.

Με τη λήξη του 19ου αιώνα η κατάσταση στην Οθωμανική αυτοκρατορία πήρε μία άσχημη τροπή. Η κακοδιοίκηση, η κακή κατάσταση της οικονομίας, η διαφθορά του τουρκικού μηχανισμού, η διοικητική ανεπάρκεια και τα διαρκή επαναστατικά κινήματα στις διάφορες περιοχές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας προκάλεσε την επανάσταση των Νεοτούρκων, υπό την αρχηγία του Εμβέρ πασά με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Βασική απαίτηση των επαναστατών ήταν η επαναφορά του συντάγματος του 1876 και η μετατροπή της αυτοκρατορίας σε μία συνταγματική δημοκρατία δυτικού τύπου, με εξασφάλιση των συνταγματικών δικαιωμάτων των πολιτών, των θρησκευτικών ελευθεριών, της οικονομίας καθώς και την ισότιμη παρουσία όλων των εθνοτήτων στο Οθωμανικό κράτος.

Μετά την επικράτησή τους όμως της επανάστασης ο χαρακτήρας των επαναστατών άλλαξε. Επικράτησε έντονος εθνικισμός με αποτέλεσμα οι θεωρούμενοι προοδευτικοί επαναστάτες να στραφούν με ιδιαίτερη μανία εναντίον των μειονοτικών πληθυσμών, μεταξύ των οποίων ήταν και οι Πόντιοι.

Η αντικατάσταση του Σουλτάνου Αμπτούλ Χαμίτ, από τον Μωάμεθ τον Ε΄, όχι μόνο δε βελτίωσε την κατάσταση, αλλά προκάλεσε έκρηξη του τουρκικού μένους εναντίον των Ελλήνων, αλλά και των Βουλγάρων στους οποίους έκαναν ανελέητη σφαγή.

Τα επόμενα χρόνια, ζώντας το ποντιακό στοιχείο μέσα σε ένα καθεστώς τρομοκρατίας, που ενίσχυε η συμμετοχή της Τουρκίας στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, άρχισαν να εξετάζουν το ενδεχόμενο να δημιουργήσουν ένα αυτόνομο ποντιακό κράτος, αλλά σε ειδική σχέση με την Ελλάδα.

Επικεφαλής στην κίνηση αυτή ήταν ο κεφαλαιούχος από τη Μασσαλία Κ. Κωνσταντινίδης και μία σειρά από επιφανείς Έλληνες, με κορυφαίες μορφές τον Μητροπολίτη Χρύσανθο, της Τραπεζούντας και τον Μητροπολίτη Αμάσειας Γερμανό Καραβαγγέλη.

Στο διάστημα από το 1916 μέχρι το 1918, με την ανοχή των Ρώσων, την προεδρία του Πόντου ανέλαβε ο Χρύσανθος, που με τη συνετή διακυβέρνησή του έκανε τον Πόντο εστία ειρηνικής συμβίωσης για όλους τους κατοίκους της περιοχής Έλληνες, Τούρκους, Αρμένιους, Εβραίους κλπ. Μετά τη ρωσική επανάσταση όμως, του 1917 και την αναστάτωση που επικράτησε στη Ρωσία, η περιοχή πέρασε, τον Φεβρουάριο του 1918 και πάλι στους Νεότουρκους.

Άρχισαν τότε και πάλι ιδιαίτερα εναντίον των Ελλήνων του Πόντου τους μαζικούς διωγμούς και τις εκτελέσεις που είχαν κάνει με τη γενοκτονία των Αρμενίων το 1915, κατά την οποία είχαν εξοντώσει 1,5 εκατ. άτομα με την καθοδήγηση Γερμανών εμπειρογνομόνων.

Η προσπάθεια για δημιουργία ανεξάρτητου ποντιακού κράτους απέτυχε τελικά και ο Ελευθέριος Βενιζέλος που ήταν επικεφαλής του ελληνικού κράτους δέχτηκε έντονη κριτική γιατί άφησε απροστάτευτο αυτό το προκεχωρημένο μέρος του ελληνισμού.

Η αλήθεια όμως είναι ότι η ενσωμάτωση του Πόντου στο ελληνικό κράτος φάνταζε όνειρο απραγματοποίητο, γιατί ούτε η χώρα διέθετε επαρκείς στρατιωτικές δυνάμεις για να αντιταχθεί στην Τουρκία, αλλά και ο Πόντος βρισκόταν πολύ μακριά από την Ελλάδα και ήταν αδύνατο να τον φθάσει οποιαδήποτε ελληνική δύναμη.

Κρίθηκε πιο συνετό να ενισχυθεί η δημιουργία ομόσπονδου ποντοαρμενικού κράτους, που θα εκτεινόταν από την Τραπεζούντα μέχρι τη λίμνη Βαν στην Ανατολή και τα όρια της Αρμενίας στον Καύκασο προς Βορράν. Πράγματι για την υλοποίηση του σχεδίου υπογράφηκε συνθήκη μεταξύ ανάμεσα στον Μητροπολίτη Τραπεζούντας Χρύσανθο και τον πρωθυπουργό

της Αρμενικής Δημοκρατίας Αλεξινιάν Χατισιάν, τον Ιανουάριο του 1920, συμφωνία, για δημιουργία κοινού Ποντο-Αρμενικού κράτους.

Το σημαντικό με τη δημιουργία του κράτους αυτού ήταν ότι το αναγνώρισε, πλην της Αγγλίας, που τήρησε επιφυλακτική στάση, η Συνθήκη των Σεβρών, τον Ιούλιο του 1920, με την προϋπόθεση ότι δε θα προέβαινε σε εξοπλισμούς. Ουσιαστικά το εγκατέλειπε στη βουλιμία των Τούρκων, εφόσον δεν επέτρεπε στους κατοίκους του νέου κράτους να εξασφαλίσουν τα μέσα, με τα οποία θα διασφάλιζαν την ακεραιότητα της χώρας τους.

Η εξέλιξη ήταν η αναμενόμενη. Τον Νοέμβριο του 1920 ο Κεμάλ νίκησε τις αρμενικές δυνάμεις στο Ερζερούμ και λίγες ημέρες αργότερα στις 3 Δεκεμβρίου, υπέγραψε με τους Μπολσεβίκους τη Συνθήκη του Αλεξανδροπόλ, με την οποία διανέμονταν η Αρμενία και οι δύο χώρες αποκτούσαν κοινά σύνορα. Η Τουρκία έπαιρνε το Καρς και το Αρδαχάν, ενώ η Ρωσία το Βατούμ.

Λίγους μήνες αργότερα, στις 3 Μαρτίου, υπογράφηκε κοινό Ρωσοτουρκικό «Σύμφωνο φιλίας και συνεργασίας», με το οποίο οι Ρώσοι, παραβλέποντας τις διαφορές που είχαν με το Εθνικιστικό κίνημα του Κεμάλ, του διέθεσαν όπλα και οικονομικά μέσα, με τα οποία θα μπορούσε ο Κεμάλ να αντιμετωπίσει την εισβολή των ξένων στα εδάφη της Τουρκίας. Μετά από αυτή την εξέλιξη η τύχη του ποντιακού ελληνισμού ήταν προδιαγεγραμμένη.

Πηγή : <https://www.pemptousia.gr/>